

LUBOŠ
PANDA

HLUCH AVKY

Luboš Panda
HLUCHAVKY

Brno
2018

© Luboš Panda, 2018

*Všem neslyšícím, nedoslýchavým,
obludným a jejich přátelům*

Kniha je inspirovaná skutečnými zážitky neslyšících osob. Všechny postavy jsou však fiktivní.

Některé příhody byly převzaty z publikací uvedených na konci této knihy.

V textu se můžou vyskytovat faktické nepřesnosti, zjednodušení a časový nesoulad. Autor se za tyto nedostatky předem omlouvá.

HONZA (* 1983)

Moje máma se jmenuje Anna. Můj táta se jmenuje Jan. Oba mí rodiče jsou neslyšící. Můj starší bratr se jmenuje Pavel. Brácha je slyšící. Když se rodiče dozvěděli, že Pavel slyší, skoro tomu nemohli uvěřit. Hluchota bývá dědičná. Občas ale přeskočí jednu nebo dvě generace. Když máma podruhé otěhotněla, rodiče doufali, že i já budu mít zdravé uši. Bohužel to ale nedopadlo. Devět z deseti dětí neslyšících rodičů se rodí bez sluchového postižení a já byl (z pohledu statistiky) zrovna ten desátý.

Máma mi později prozradila, že to tušila. Na rozdíl od bráchy o mně prý v těhotenství skoro nevěděla. Prostě jí začalo růst břicho a jinak byla úplně v pohodě. Vynahradil jsem jí to až při porodu. Rodila skoro dva dny v kuse. Otce tenkrát k rodičce ještě nepouštěli. Máma byla 40 hodin prikurtovaná k porodnímu lůžku, vyděšená, vyčerpaná, sama. Když porodní personál zjistil, že máma neslyší, přestali se snažit s ní komunikovat. Prostě jí napíchli žílu, pustili do ní epidurál a nechali ji čekat.

Možná to tak bylo lepší. Jakmile jsem se začal drát na svět, zjistili, že mám kolem krku omotanou

pupeční šňůru. Máma už byla tak vyřízená, že vůbec nechápala, co se děje, když se po ní dvě zdravotní sestry začaly válet, aby mě co nejrychleji vytlačily ven. Nakonec všechno dobře dopadlo. Sice trochu přidušený, ale jinak jsem byl v pořádku. Dostal jsem jméno Honza. Po tátovi. Jako by rodiče tušili, že k nim budu mít mnohem blíže než bratr.

Máma pocházela z věřící rodiny, a tak jí moc záleželo na tom, abych byl pokřtěný. Sehnat šest let před revolucí kněze, který by provedl křest, bylo těžké i pro slyšící, natož pro neslyšící rodinu. Jako zázrakem se to mámě nakonec podařilo domluvit přes slyšící známé známých. Myslím, že to dokonce proběhlo tajně, ale sešla se ohromná část příbuzných. Když mi farář poléval hlavu studenou vodou, řval jsem prý na celý kostel. Všichni přítomní museli být přesvědčeni, že určitě budu slyšet, když mám tak silný hlas.

Máma pak se mnou pravidelně jezdila za dětskou doktorkou, aby konečně zjistila, jak je na tom můj sluch. Lékařka tvrdila, že do dvou let dítěte nejde jednoznačně rozhodnout. Posílala nás na další a další vyšetření. Nakonec se potvrdilo, že já nikdy slyšet nebudu. Mohlo to být přidušením při porodu. Mohlo to být tím, že brácha dostal zarděnky a máma to od něho během těhotenství chytla. Mohlo to být prostě a jednoduše zděděné po rodičích. V každém případě moje

poškození sluchu bylo téměř stoprocentní a určitě nevratné.

Naši to nebrali jako žádnou velkou tragédii. Měli mě rádi stejně jako bráchu Pavla a nikdy mezi námi nedělali rozdíly. Celý život mi vtoukali do hlavy, že být hluchý neznamena být horší než slyšící. Byli by radši, kdybych se narodil slyšící, abych měl snazší život a nemusel překonávat stejné překážky, na které naráželi oni a všichni jejich neslyšící známí. Pro jistotu se rozhodli, že další dítě už mít nebudou.

EVA (* 1984)

Mým rodičům vždycky všechno vycházelo. Poznali se na střední škole. Oba pocházeli z bohatých rodin. Oba byli premianti. Společně vystudovali práva. Po promoci se vzali, dostali od státu byt a za další tři roky oba úspěšně složili advokátské zkoušky. Pak se táta stal soudním čekatelem a máma se rozhodla „odskočit si“ na mateřskou, než bude dál pokračovat v kariéře. I mámino těhotenství probíhalo bez chybičky. Všechny kontroly dopadly bez sebemenších problémů a samotný porod proběhl během jednoho nedělního odpoledne. Porodník chválil, jak se mám čile k světu, a už třetí den po porodu jsme mohly jít domů.

Mým rodičům všechno vycházelo až do chvíle, kdy lékaři diagnostikovali moji hluchotu. První rok se ještě nic nepoznalo. Máma mě kojila a já rostla jako z vody. Už v půl roce jsem lezla a začínala se stavět. Všechna očkování a dětské neduhy jsem prodělala bez větších nesnází. Rodiče byli nadšení z toho, jak klidné a bezproblémové dítě se jim narodilo. Máma dokonce uvažovala o tom, že by našla

paní na hlídání a vrátila se do práce dřív. Jenže pak si začala všimnout toho, že nereagují na zvuky.

Dřív byli rodiče pyšní na to, že spím jako andělíček. Dokonce jednou pořádali doma oslavu a já dřímala ve svém pokoji a nevzbudil mě ani půlnoční ohňostroj. Ale když na mě máma mluvila nebo mi zpívala, vůbec nic to se mnou nedělalo. Prý jsem se usmívala, ale vůbec jsem se nesnažila zvuky napodobovat. Když jsem ani po roce nezkoušela žvatlat, máma to nevydržela a odnesla mě k doktorce.

Obvodní lékařka matku uklidňovala, že mi to asi jen trochu déle trvá. Máma se ale bála toho, že bych mohla být mentálně postižená, a tak trvala na dalším vyšetření. Všechno se zdálo být v pořádku. Reagovala jsem na světlo. Otočila jsem hlavou, když sestra práskla dveřmi. Když do mě trochu štípala, začala jsem řvát jako tur. Všechny testy dopadly dobře. Matku to na chvíli uklidnilo.

Po vyšetření jsem prý byla trochu živější. Víc jsem reagovala, když se mi s otcem věnovali. Dokonce jsem prý tancovala v postýlce, když mi otec hrál na kytaru a s mámou zpívali. Jenže po pár týdnech došlo k útlumu. Máma měla pocit, že jsem apatická. Opět jsme navštívily lékařku. Ta pořád opakovala, že jsem určitě v pořádku, ale na matčino naléhání nás poslala ke specialistům.

Uděly jsme kolečko po celé nemocnici a nakonec skončily na ORL. Po důkladném vyšetření se konečně objevilo podezření na poškozený sluch. Nereagovala jsem na zavolání, tleskání ani pískání.

Poslali nás na vyšetření do zvukové komory, kde jsem seděla mámě na klíně a sestra pouštěla tóny různé výšky a intenzity. Máma měla pocit, že ohluchne, zatímco já jsem se k ní spokojeně tulila a klížily se mi oči. Konečně bylo jasno. Doktor identifikoval moji hluchotu jako úplnou s téměř nulovou šancí na zlepšení. Příčina hluchoty neznámá.

HONZA, 3 ROKY

První tři roky byly asi to nejkrásnější období mého života. Máma byla na mateřské, takže brácha nemusel chodit do školky. My tři jsme byli pořád spolu. Celý den jsme si hráli, a když přišel táta domů, navečeřeli jsme se a hráli si dál ve čtyřech. Každý večer nám táta znakoval pohádku nebo máma ukolébavku. Bylo to vlastně to stejné, akorát že máma znakovala pomaleji a používala jemnější pohyby. Byli jsme fakt šťastná rodina. Měli by nás vidět ti, kdo radí neslyšící mezi postižené. Vůbec nic nám nechybělo.

Brácha byl sice slyšící, ale rodiče na něho odmalička znakovali, takže s komunikací v rodině nikdy neměl problém. Máma ho často posílala k babičkám a příbuzným, aby se od nich naučil mluvit. Byla si vědoma toho, že oni s tátou by to v tomhle ohledu sami nezvládli. U nás doma se ale vždycky jen znakovalo. Vlastně jsem si v té době ještě vůbec neuvědomoval, že bratr byl „jiný“ než já a rodiče.

Naši nikdy moc peněz neměli. Máma byla vyučena kuchařka, ale na vesnici uplatnění v oboru nenašla. Musela dělat, co bylo zrovna potřeba. Než otě-

hotněla s bráchou, dělala dělnici u pásu a uklízečku. Pro neslyšící je hrozně těžké sehnat lepší práci. Táta se vyučil na malíře pokojů a dělal to celý život. Byl v partě jediný neslyšící. Mistr ho měl rád, protože uměl vzít za práci a na rozdíl od kolegů půlku směny neprožvanil.

Dokud byla máma na mateřské, bral táta občas o víkendech melouchy, aby nám přilepšil. Sousedí se s námi běžně moc nebavili, ale když potřebovali levně vymalovat, hned si vzpomněli na našeho tátu. Však byl taky skutečně šikovný. Stačilo mu chvíli někoho sledovat při práci a hned všechno pochopil. Takhle se naučil dělat se dřevem, zedničinu a uměl trochu i s elektřinou.

Televizi, telefon a další technické vymoženosti jsme doma neměli. K čemu by nám taky byly?! Táta nám je však plně vynahradil jinak. Vybavil náš dům takovými vychytávkami, že nám je záviděli všichni neslyšící známí. Zvonek u dveří místo zvonění blikal. Vyrobil vibrační budík, a když se narodil brácha, táta vymyslel přístroj, který se rozsvítil, kdykoliv brácha začal v postýlce brečet. Tyhle věci už se dneska dají celkem snadno koupit, ale táta je tehdy sám vymyslel a vytvořil vlastníma rukama.

V té době to ani nijak jinak nešlo. Co si lidé nezařídili sami, neměli. Tehdejší Svaz invalidů, pod který spadali i neslyšící, házel všechny do jednoho pytle.

Bylo to spíš formální sdružení. Skutečné pomoci se lidé moc nedočkali. Táta nás ale vřdycky učil, že si máme vážit toho, co máme, a nestěžovat si. Když už jsme z toho měli trochu rozum, vyprávěl nám strašidelné historky o tom, jak byli dřív neslyšící zavírání do ústavů anebo rovnou likvidováni. Měl jsem z toho noční můry.

Pokud si dobře vzpomínám, třetí rok byl poslední, kdy jsem byl s mámou na vyšetření u ušního. Myslím, že neměla sebemenší tušení, co se jí doktor snažil říct. Vyfasovala pro mě naslouchadla, ale když jsem je nechtěl nosit, nenutila mě. Sama se s nimi v dětství nazlobila dost. Když je dítě od narození hluché, nemá smysl ho s nimi trápit. Rodiče se tehdy asi definitivně smířili s tím, že mě čeká stejný osud, jaký měli oni.

Je zvláštní, že v mém očkovacím průkazu jsou z těch let poznámky, kdy se dětská lékařka pozastavovala nad tím, že jsem se vyvíjel mnohem rychleji než ostatní děti. Myslím, že to je tím, že znakový jazyk si dítě umí osvojit mnohem dřív než mluvenou řeč. V té době jsem byl „díky hluchotě“ prostě o dost napřed. Bohužel to nevydrželo dlouho.

EVA, 2 ROKY

Doma nastalo období smutku a obviňování. Jako by hluchota byla konec světa. Je to zvláštní, ale myslím, že si to pamatuju. Máma proseděla hodiny u mojí postýlky a brečela. Když nebrečela, křičela na tátu. Ten to zvládal docela dobře. Nebo to spíš držel v sobě. Snažil se mámu uklidnit, ačkoliv to pro něho taky byla rána.

Máma moji diagnózu tvrdohlavě odmítala. Obešla se mnou minimálně ještě tucet doktorů. Bohužel si od všech vyslechla to samé. Nevratné poškození sluchu. Pravděpodobně od narození. Napůjčovala si všechnu dostupnou literaturu a snažila se z knih vyčíst, kde se stala chyba. Jako by zjištění příčiny mohlo můj sluch nějak vyléčit. Máma obviňovala hlavně samu sebe a snažila se najít aspoň nějaký důvod si myslet, že vina nebyla stoprocentně její.

O příčinách hluchoty se tenkrát moc nevědělo. Vlastně ani dnes si lékaři nejsou úplně jistí. Uvádí se, že ztráta sluchu může být způsobena zarděnkami během těhotenství, předčasným porodem nebo traumatem při narození. Dále se zmiňuje meningitida, černý kašel nebo záškrť. Nejčastěji se odborníci

shodují na dědičnosti genu hluchoty. U mě se však nic z toho nepotvrdilo.

Čím víc se máma o problematice dozvíдалa, tím víc byla zoufalá. Neslyšící dítě se prý vyvíjí mnohem pomaleji než jeho slyšící vrstevníci. Starší publikace řadily hluchotu na stejnou úroveň jako mentální retardaci. Většina hluchoněmých (jak nás tehdy označovali) se nikdy nenaucí srozumitelně mluvit a má problémy s porozuměním psaného textu. Složitost češtiny tomu nijak nepřispívá. Naději pro hluchoněmého stát se normálně fungujícím jedincem dávali tehdejší odborníci minimální.

Máma se s tím odmítala smířit. Následovala další a další vyšetření. Na audiometru jsme byli snad dvacetkrát. Sestra znuděně mačkala tlačítka s čím dál silnějšími tóny a se mnou to nedělalo vůbec nic. Když jsem se občas začala ošívát, máma v tom hned viděla naději na zlepšení. Nakonec ale i ona musela připustit, že jsem hluchá jako poleno.

Když doktorka na ORL viděla, jak je máma vyřízená, vzala si ji stranou a několikrát jí zopakovala, že se nesmí obviňovat. Dala jí pro mě krabičkové sluchadlo a řekla: „Nepátrejte po příčinách. Neptejte se proč. Věnujte ten čas dítěti. Podívejte se na ni. Je hluchá, ale roztomilá.“

Máma mě pak ještě několik týdnů trápila sluchadlem, trpělivě na mě mluvila a opakovala pořád dokola

stejná slova. Nakonec se to ale zlomilo i v ní. Přestala vzdorovat osudu. Přiznala si porážku. Sluchadlo schovala na dno prádelního koše, kde zůstalo, dokud ho o mnoho let později nevyhodila. Dál se o mě vzorně starala, ale přestala se se mnou snažit komunikovat. Proč mluvit na hluchou holku?! Byla jsem jako panenka na hraní.

HONZA, 4 ROKY

Nejkrásnější období mého života skončilo v den, kdy se máma musela vrátit po mateřské dovolené do práce. Nějak se tenkrát povedlo zařídit, že mohla být doma o rok déle, ale v den mých čtvrtých narozenin spadla klec. Udělali mi oslavu s obrovským dortem, na kterém hořelo strašně moc svíček. Pamatuju si, že když jsem je sfoukával, přál jsem si šlapací auto, jako měl sousedovic kluk. Místo toho mě následující den sbalili a odvezli na internát. Do normální školky by mě nevzali, a tak jsem musel chodit do té hradecké pro neslyšící děti. Naši si nemohli dovolit mě každý den vozit. Jednak se tenkrát pracovalo od 6:00, jednak jsme bydleli ve vesnici vzdálené od Hradce víc než 20 km.

Dneska chápu, že to prostě jinak nešlo, ale tenkrát jsem byl na rodiče strašně naštvaný. Přišlo mi to jako hrozná zrada. Myslím, že rodiče udělali velikou chybu, když se mi to nepokusili vysvětlit dopředu, nebo mě na to alespoň nějak připravit. Prostě všechno nejlepší k narozeninám a šup se mnou na intr. Nějak se mi to v hlavě spojilo a v příštích letech jsem

odmítal slavit číkoliv narozeniny. Báł jsem se, že pak bude následovat něco hrozného.

Trvalo mi dost dlouho, než jsem si zvykl. Ačkoliv tenkrát bylo dávání neslyšících dětí na intr asi běžné, protože tam bydlela skoro celá třída. Prvních pár dnů jsem probrečel a odmítal se zapojit do jakýchkoliv aktivit. Myslel jsem si, že už mě rodiče nemají rádi a do školky mě odložili. Když si mě v pátek přijeli vyzvednout, byl jsem pořád naštvaný a dokonce jsem prý kopal do maminky. Táta mě seřezal a během víkendu mi pořád dokola opakovali, že to jinak nejde a že to musím vydržet.

Brzy jsem pochopil, že na tom nejsem tak špatně. Neslyšící děti sice byly na internátu už od 4 let, ale některé tam zůstávaly i na soboty, neděle a svátky. To mě si naši pokaždé vyzvedávali. Chodilo s námi i pár dětí z dětských domovů. Ty byly dost bázlivé. Asi v domovech dost zakoušely.

Nejhůř na tom ale byly děti ze slyšících rodin. Ze začátku se skutečně chovaly jako zvířátka. Vůbec neuměly znakovat a byly hrozně pozadu. Jakmile ale začaly chytat první znaky, byly hned jako vyměněné. Najednou ožily. Smály se a bylo vidět, jakou mají radost z toho, že konečně můžou komunikovat s někým, komu aspoň trochu rozumí.

Školka s intrem byla nakonec super. Rychle jsme se všichni skamarádili a byli jsme jako jedna velká

rodina. Většina vychovatelek znakovat neuměla, ale nám dětem to bylo úplně jedno. Vystačili jsme si sami. Ve školce se ještě neobjevovala žádná šikana. Prostě jsme si celý den jen hráli. Někdy se mi ani nechtělo domů, když si pro mě rodiče v pátek přijeli.

Je zvláštní, že my, neslyšící děti neslyšících rodičů, jsme si rozuměli hned, i když v každé rodině se znakovalo trochu jinak. Občas se dokonce stalo, že jsem ze školky přinesl znak, který mí rodiče vůbec neznali. Znakový jazyk se vždycky vyvíjel živelně a tehdy vlastně vůbec neexistovala žádná oficiální verze českého znakového jazyka.

Nejvíce nových znaků jsme se naučili od starších dětí. My čtyřletí jsme k nim dost vzhlíželi. V té době pro nás byly v podstatě jediným zdrojem nových informací. Věřili jsme jim každé slovo, každý znak. Nejstarší kluci nám často vyprávěli strašidelné historky o tom, že slyšící rodiče posílají neslyšící děti do ústavů. Představoval jsem si je tenkrát jako peklo, kde neslyšící děti trápí a mučí, a byl jsem šťastný, že mí rodiče neslyší.

Je pravda, že se objevily případy, kdy u dítěte nebyla včas odhalena hluchota. Ve slyšící rodině ji většinou nikdo neočekává. Neslyšící dítě pak může zaostávat ve vývoji a na nedostatek komunikace reagovat agresivitou. Takové děti pak skutečně končily v psychiatrických léčebnách utlumené léky. Přitom by úplně stačilo, kdy-

by s nimi někdo komunikoval v jazyce, který jsou schopné si osvojit. Tyhle příběhy mě děsí dodnes.

Nejvíc hrůzostrašné pro mě byly noci na intru. Rodiče mi doma nechávali rozsvícenou lampičku, abych se ve tmě nebál. Vychovatelky ale po večerce bez milosti zhasínaly. Slyšící děti si můžou potmě dál povídat. Pro neslyšící znamená šero nebo tma konec veškeré komunikace. Ticho a tma jsou hrozná kombinace. Když jsem někdy dlouho nemohl usnout, ležel jsem v posteli a napadalo mě, jestli náhodou nejsem mrtvý.

Ze školky si toho už moc nevybavuju. Pokud si dobře vzpomínám, učitelky ani vychovatelky nás nenutily nosit sluchátka. Vyfasovali jsme je všichni. Taková ta velká krabičková, co se nosila v kapsičce na krku. Většina z nás je nikdy nepoužívala. Pro hluchého to nemá smysl a učitelky to věděly. Občas si je zkoušely nasazovat nedoslýchavé děti, ale spíš jim překážela, než pomáhala.

EVA, 3 ROKY

Máma se konečně smířila s tím, že jsem hluchá. Přesto jsme pořád jezdili k různým odborníkům pro rady. Máma to myslela dobře. Nechtěla nic zanedbat. Naopak mi chtěla poskytnout tu nejlepší možnou péči. Problém byl v tom, že v roce 1987 čeští lékaři stále doporučovali metodu, kterou si „odborníci“ odhlasovali v Miláně v roce 1880. To znamená v žádném případě neznakovat a učit děti pouze tzv. orální metodou. Hop o sto let zpátky!

Ve třech letech jsem naposledy absolvovala vyšetření na audiogramu. Konečným odhadem byla 95% hluchota na obou uších. Dostala jsem krabičkové sluchátko a máma mě ho nutila neustále nosit. Jak já ho nesnášela. Byla to taková malá „podprsenka“, která mě pořád někde škrtila. Vedl od ní drátek s nástavcem pro ucho. Krabička s mikrofonom upevněná v postroji mi překážela při každém pohybu a sluchadlo každou chvíli vypadávalo. I když byl strojek zapnutý na maximum, neslyšela jsem nic. Možná jsem vnímala nějaký tlak, ale zvuk to určitě nebyl. Jen mě to rozčilovalo.

Máma poslušně následovala pokyny lékaře, a tak se mě ještě aspoň rok snažila učit ryze orální meto-

dou. Není se čemu divit. Doktor ji strašil, že když mi dovolí používat ke komunikaci ruce, nebudu mít nikdy důvod učit se mluvit. Máma na mě tedy několik hodin denně trpělivě mluvila. Pořád dokola opakovala jednoduchá slova. Neslyšící dítě ale vidí pouze pohyby rtů, které pro ně nemají žádný význam. Máma se tolik snažila, ale mně vůbec nedocházelo, co po mně chce. Občas jsem ji chytla za hlavu, nebo položila prsty na její rty. Líbilo se mi to, ale smysl mi nedocházel.

Podobně jsem nechápala „kouzlo“ se dveřmi. Když maminka otevřela dveře, byla tam skoro vždycky nějaká návštěva. Když jsem je ale chtěla otevřít já, nikdy tam nikdo nestál. Jelikož jsem neslyšela zvoněk, byla tohle pro mě velická záhada. Hodiny jsem proseděla u dveří a snažila se přijít na to, jak to ta máma dělá.

Táta se v té době do výchovy moc nezapojoval. Pamatuji si jen to, že jsem se k němu občas tulila na gauči, když koukal na televizi. Někdy, když jsem mu položila hlavu na břicho, cítila jsem, jak mu škrundá v žaludku. Uklidňovalo mě to. Byla to taková moje ukolébavka. Většinou mě tímhle způsobem uspal během večerních televizních zpráv.

Táta respektoval mámino rozhodnutí vychovávat mě jako slyšící a vyhýbat se kontaktu s neslyšícími. Nicméně mi do pokoje na stěnu připevnil velikán-

skou tabulí a kreslil mi na ni obrázky. Dělal mi to ohromnou radost. Tyhle jednoduché malůvky křídou na černé desce byly vlastně první (pro mě) srozumitelné náznaky komunikace s rodiči. Kreslili mi zvířátka a smajlíky a pohádkové postavičky a já je za to milovala.

Já měla bohužel ještě nemotorné prsty a kreslení mi nešlo. Hrozně mě zlobilo, když nerozuměli mým čmáranicím. Vyvolávalo to ve mně záchvaty zuřivosti. Tolik jsem si přála se s nimi dorozumět, ale nešlo to. Byly dny, kdy jsem jen sklesle seděla a nereagovala vůbec na nic. Jindy jsem se zase zdánlivě bez příčiny vztekala a ničila všechno kolem sebe. Důvod? Nemožnost komunikace! Pokud dítěti nenabídnete srozumitelný způsob dorozumění, začne to kolem čtvrtého roku věku přestávat psychicky zvládat. Byla jsem agresivní. Kopala jsem do věcí a někdy i do rodičů.

Na tohle období vzpomínám opravdu nerada. Z toho hezkého se mi vybavují pouze obrázky na tabulí a hory hraček. Rodiče mě zahrnovali dárky. Asi aby mi vynahradili můj hendikep. Měla jsem jich opravdu spousty a odmítala jsem se o ně dělit. S kýmkoliv. Neslyšící děti mají sklony k materialismu. Když si něco můžou prohlédnout a ohmatat, dává jim to pocit bezpečí. Přijít o nějakou hračku znamená přijít o kousek jistoty. Dělit se znamená ztrácet.

Slyšící rodiče mi nebyli schopni vysvětlit, že to není správné, a tak jsem hromadila a hromadila.

Teprve v období kolem mých dalších narozenin mi svitla naděje. Po roce zkoušení orální metody, máma začala mít pochybnosti, jestli je to opravdu jediná správná cesta. Nevědomky zkusila některá slova doprovázet jednoduchými gesty a já najednou začala reagovat. Byly to prosté znaky pro hlad, žízeň, čůrat, spát a jíst, ale konečně jsme si s mámou mohly říct aspoň to nejzákladnější. Naši z toho asi měli radost, ale já byla šťastná úplně nesktečně. Komunikace mohla být najednou oboustranná. Konečně jsem přestala být němou mrkací pannou.

EVA, 4 ROKY

Máma každý den vymyslela několik nových znaků. Měly jsme takový svůj tajný znakový jazyk. Máma na mě dál mluvila, ale už se nebránila při tom „znakovat“. Postupně jsme zvětšovaly rozsah komunikace, ale šlo to velmi pomalu. Máma asi pořád doufala, že po gestech pochopím i pohyby rtů, ale mně pořád nedocházelo, proč se její pusa hýbe. Často jsem ani s pomocí znaků nepochopila, co se mi máma snaží říct. Pokud to ale vzdala, vyvolalo to ve mně okamžitě další záchvat zuřivosti.

Myslím, že v té době mě máma docela dost trestala. Nebyla mi schopná dostatečně vysvětlit zákazy a příkazy. A když to nešlo po dobrém, dala mi prostě na zadek. Jelikož jsem nepochopila, co se mi snažila sdělit, nemohla jsem rozumět ani tomu, za co jsem byla trestána. Postrádalo to logiku, ale i mojí mamince holt občas ruply nervy.

Někdy jsem pochytila jen část z toho, co mi máma řekla, někdy jsem to zase pochopila špatně. Velice často docházelo k nedorozumění, které máma řešila výpraskem nebo já útekem. Rodiče museli začít zamykat hlavní dveře, protože mě několikrát načapa-

li, jak se po výprasku snažím utéct z domu. Když jsem trucovala, prostě jsem se vyhýbala očnímu kontaktu. Co nevidím, to neexistuje.

Z toho plyne poučení, že pokud chcete neslyšícímu dítěti něco sdělit, ujistěte se, že rozumí všem znakům (slovům) a že si je nemůže špatně vyložit. Nejsnáze pochopí to, co může vidět na vlastní oči. Jsme nastavení na vizuální vnímání světa. Trestejte dítě jen tehdy, pokud něco provedlo (porušilo) vědomě. Trest za něco, co dítě špatně pochopilo, nedává smysl u slyšících i neslyšících.

Táta pořád nechával moji výchovu na mámě. Zasaňoval pouze v případech, kdy viděl, že má máma nervy na pochodu a já trucuju. Většinou mě pak bral ven a nutil mě sportovat. Pohybem se neslyšící dítě nejlépe uklidní. Nemůže ze sebe zlobu vykřičet. Dnes chodím běhat, když mám starosti nebo zlost.

Někdy jsme s tátou taky hráli karty. Pexeso a Černého Petra jsem pochopila, ačkoliv táta tenkrát ještě neovládal vůbec žádné znaky, kterými bychom se mohli domluvit. Táta pro mě byl sport a karty. Jinak jsme si nerozuměli. Hrozně těžce jsem to nesla. Snažila jsem se na něho znakovat, ale nerozuměl.

Většinu času jsem stejně trávila s mámou. Byly jsme skoro pořád zavřené doma. Občas mě vzala na písek před domem, ale styděla se za moji hluchotu. Kontakt s jinými maminkami nenavazovala. Nechala

mě hrát si s jinými dětmi, dokud si nevšimly, že nemluví. Pak mě honem odtáhla pryč. Děti to přitom vůbec neřešily. Hráli jsme si. Dělali jsme bábovky a stavěli hrad. Ostatní mě přijímali. Malé děti nemají předsudky. Máma tam ale chodila nerada. Nebyla připravená cizím lidem přiznat, že má neslyšící dítě.

Máma v sobě pořád nesla pocit, že moje hluchota je její chyba, a chyby se její rodina vždycky snažila skrývat. Do jejich dokonalého života nedostatky nepatřily. Když náhodou přišla na návštěvu nějaká mámina kamarádka, zavřela mě do pokoje, ať si hraju, nebo mi dala papír a pastelky. Mě si nevšímaly.

Já byla samozřejmě zvědavá a chtěla jsem si povídat s nimi. Jenomže v přítomnosti slyšících lidí máma úplně zapoměla na náš tajný znakový jazyk. Nebo si spíš nechtěla vzpomenout. Nerozuměla jsem jim vůbec nic. Sledovala jsem ty velké lidi, jak sedí proti sobě a hýbou se jim rty. Myslím, že mi tehdy začalo docházet, že spolu tak komunikují. Zkoušela jsem je napodobovat, ale nemělo to úspěch. Máma mě většinou po chvíli radši zase uklidila do pokoje.

Nedokázala jsem sice rozluštit tajemství jejich slov, ale už tehdy jsem začala vnímat emoce skryté ve výrazech tváře. V tomhle jsme my neslyšící hodně dobří. Mnohem lépe čteme z mimiky obličeje a řeči těla. Nahrazuje nám to tón hlasu. Stres a napětí při

návštěvách cizích osob v našem bytě jsem vnímala už od malička. Máma mě nejradši držela úplně stranou. Stranou od všech a všeho cizího.

Když si rodiče uvědomili, že by mi přece jen prospěl kontakt s někým dalším, koupili mi kočku. Říkali jsme jí prostě Kočka a nevědomky jsme pro ni vybrali znak, který se skutečně pro kočku ve znakovém jazyce používá. Měla jsem z ní obrovskou radost, ale myslím, že jsem ji hodně trápila. Nikdo mi nevysvětlil, co se se zvířetem smí a nesmí dělat. Zacházela jsem s ní jako s další hračkou. Chudák zvíře.

Naše kočka Kočka byla velmi chytrá. Brzy pochopila, že na její mňoukání nereaguju. Když něco chtěla, stavěla se automaticky do mého zorného pole, abych ji viděla. Zvířata jsou v tomhle mnohem přizpůsobivější než lidé.

Kromě kočky jsem milovala ještě tučňáka. Bohužel ne živého. Byla to postavička z dětského animovaného seriálu *Tučňák Pingu*. Dávali ho jednou v televizi jako večerníček a mně se ta pohádka hrozně líbila. Pravděpodobně proto, že v ní nikdo nemluvil. Děj i dialogy musel divák pochopit beze slov. Televize mě absolutně nezajímala, ale když v ní běžel tučňák, měl celou moji pozornost. Rodiče sehnali celý seriál na kazetě. Když si ode mě chtěli odpočinout, prostě šoupli tučňáka do videa a na hodinu ode mě měli pokoj. Zнала jsem ho nazpaměť. Viděla jsem to snad milionkrát. Pingu byl můj

hrdina. Všechno zvládnul a při tom se úplně obešel bez mluvení.

HONZA, 6 LET

V šesti letech jsem už chápal, že je brácha v něčem jiný než já a rodiče. Trávil čím dál tím víc času u slyšící babičky a dědy. Kamarádil se jen se slyšícími dětmi. Bylo mu deset a nechtěl, aby si na něho ukazovali prstem, že to je ten kluk z hluché rodiny. Chtěl mít normální kamarády, normální rodinu a normální dětství. Bohužel to nebylo tak jednoduché. Naši občas potřebovali trochu pomoci se slyšícím světem.

V té době ještě neexistovali oficiální tlumočníci znakového jazyka. Brácha byl nejbližší, nejpřístupnější a leckdy jediný člověk, který mohl s tlumočením pomoci. Řešení sousedských problémů bylo ještě v pohodě. Vyřídit rodičům, že nepůjde plyn nebo kdy je příští brigáda na návsi, mu zas tolik nevadilo. Když ho ale s sebou začali brát na poštu a úřady, přestalo se to bratrovi líbit. I když určitě chápal, že bez jeho pomoci se rodiče neobejdou. Bylo mu deset. Chtěl si hrát. Nechtěl řešit dospělácké problémy.

Dělal, co mohl, aby zprostředkoval rodičům komunikaci, ačkoliv často vůbec netušil, čeho přesně se hovor týká. Nakonec s námi musel chodit i po dok-